

■ CONVIVENZA

Sche perfin ils dieus na pon betg gidar

DA PIEDER CAMINADA*

Ils populists han conjuntura auta. Saja quai en la Chasa alva a Washington u tar l'AfD en Germania ubain en ina centrala da la partida locala da la pps en Svizra: tgi che fa gronda canera e dat er anc la bucca a moda sprezzanta da conumans che vegnan valitads arrogantamain sco inferiurs ha spert sin sia vart ils frustrads ed ils sbattachaluns. Tut tenor il motto: finalmain insatgi che di quai ch'era già daditg da dir.

Jau n'hai betg gugent ils populists. Mia aversiun cunter els ha da far main cun els sco carstgauns che plitost cun quai ch'els chaschunan.

Ala categoria dals populists appartegna per mai era René Hildbrand. L'antieriur schurnalist dal «Blick», criticher da televisiun da blers onns ed autur da cudeschs na sa vesa natiralmain betg sco populist. Sia valitaziun da sasez è in'otra: «Jau scriv a moda punctuada. Sco schurnalist dastg'ins fitg blier, ma ina chausa betg: stuffientar il lectur. E quai n'hai jau apparentamain betg fatg.» Cun quests plets ha Hildbrand tschertgà stgissas marschas per sa deliberal dal shitstorm ch'è suandà, suenter ch'el ha gè disfamà ina moderatura ospitanta teovada da l'emissiun «Glanz & Gloria» dad SRF.

Tenor il medem princip ha Hildbrand tractà avant intgin temp er ils Rumantschs sin «persoenlich.com», il portal online da l'economia da comunicaziun svizra. Pli exact ha el gè en egl la Televisiun Rumantscha dad RTR. El è – dal

tut populist – procedì detg inschignusamain. Uschia sa preschenta el en ses artigel l'emprim sco grond ami dals Rumantschs per alura pretendere sut il titel «Tgi dovra anc la Televisiun Rumantscha?» l'aboliziun da quella. Il motiv: tut ils Rumantschs chapeschan tudestg ed «i na po betg (pli) esser che la SRG sponsurescha al chantun Grischun programs da procuraziun da lavur». En mira ha Hildbrand las collavuraturas ed ils collavuratur dad RTR che produceschan per 25 milliuns francs ad onn programs da radio e televisiun rumantschs.

Uschè lunsch, uschè nausch. La Svizra è ina democrazia cun ina constituziun che fixescha per scrit explicitamain la quadrilinguitad. E tgi che renconuscha la quadrilinguitad sto er esser pront da dar ora raps per quella. Uschia duai la maiortad tudestga per exempel sustegnair finanziaimain la minoritad rumantscha, per che era quella possia recepir programs da radio e televisiun en sia lingua materna. U cun auters plets: la valur d'ina democrazia sa mesira adina era vi da la relaziun che la maiortad ha cun las minoritads.

Sco ch'i n'è betg stà da spetgar auter ha Hildbrand procurà cun ses pam-

flet ch'ils tiradurs or dal zuppà fruistrads èn vegnids or da lur zups ed han uss era cumenzà a sajettar cun tutta forza cunter la «proteccziun da la spezia» rumantscha. Sa chapescha n'ha Hildbrand betg vulì quai uschia. El ha be prendì la libertad da scriver quai ch'el patratga. Uschia funcziunan ils populists. U per descriver quai cun in maletg: il populist depona en in guaud da proteccziun sitg in canister plain benzin e metta vitiers ina stgatla da zulprins. E sche x in idiot svida or il canister e bitta in zulprin ardent giun plaun..., lura è il populist sa chapescha senza culpa.

Sco ditg, jau n'hai betg gugent ils populists. Ma per ina giada davent jau sez er in populist – ed exprim cler e net: «Encunter la tuppada lutgan perfin ils dieus adumbatten.» Quai è dal reminent da Friedrich Schiller. U per dir quai cun in ulteriur citat preferì da mia sira da 93 onns: «Sin in tschep grop tutga in cugn grop!»

* Pieder Caminada è mainaproject scolaziun e redactor tar la «Südostschweiz». El è creschi si a Glion en in ambient per gronda part tudestg e viva oz en il vitg rumantsch da Castrisch.

Vocabulari

pps – SVP
dar la bucca – lästern
sprezzant – despektierlich
sbattachaluns – Schenkelklopfer
stuffientar – langweilen
tetovà – tätowiert
aboliziun – Abschaffung
procuraziun da lavur – Arbeitsbeschaffung
quadrilinguitad – Viersprachigkeit
tiradur or dal zuppà – Heckenschütze
sajettar – schießen
proteccziun da la spezia – Artenschutz
guaud – Wald
stgatla da zulprins – Zündholzschatel
tuppada – Dummheit
adumbatten – vergebens
tschep grop – grober Klotz
cugn grop – grober Keil

Unterstützt von der Lia Rumantscha